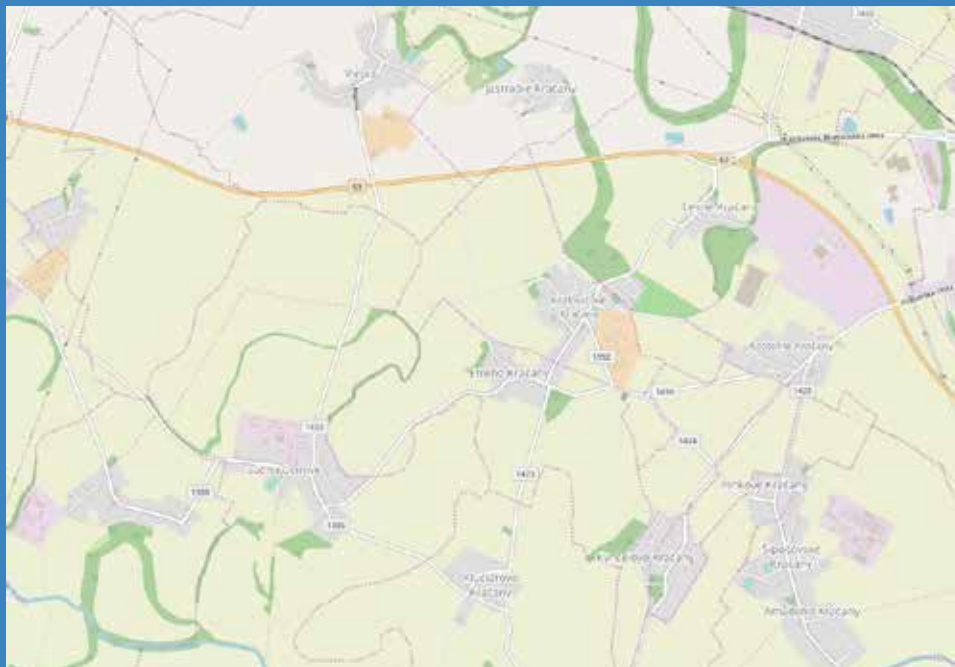

EGYHÁZKARCSA – DABAS – KIRÁLYFIAKARCSA

SZAKRÁLIS ÉS
SZELLEMI ÖRÖKSÉGE

Interreg
Szlovákia-Magyarország

Interreg
Slovenská republika-Maďarsko

Forrás

A szöveget Karcsák falvokról:

Királyfiakarcsa Láttnivalók,

kiadta a Komáromi Nyomda és Kiadó Kft, Meszlényi István igazgató,
a Királyfiakarcsai Önkormányzat megbízásából 1996-ban.

Szerencsés Magdolna: Karcsák hívó szava,

kiadta Egyházkarcsa Önkormányzata 2017-ben, Nyomda: Reproffset Dunaszerdahely,
felelős kiadó: Gódány László, főszerkesztő: Néma László.

Szerencsés Magdolna: Egyházkarcsa bel-és külterületeinek földrajzi nevei,
2002 (saját gyűjtés)

Szerencsés Magdolna: Királyfiakarcsa bel-és külterületeinek földrajzi nevei,
2000 (saját gyűjtés)

A szöveget Dabas városról: Gogolák Mariann

A szöveget szlovák nyelvre fordította: Mgr Bogár Juliska

A fotókat Karcsák falvokról: Szerencsés István, Balogh Mihály,
a fotókat Dabas városról: Karlik Dóra készítette

A kiadványt szerkesztette: Balogh Károly, Feldman László
Tördelés, nyomdai előkészítés: Szűcs Mária Katalin

www.skhu.eu

www.rdvegtc-spf.eu

Registračné číslo malého projektu:

A kis projekt regisztrációs száma:

SKHU/WETA/1901/1.1/103

EGYHÁZKARCSA – DABAS – KIRÁLYFIAKARCSA SZAKRÁLIS ÉS SZELLEMI ÖRÖKSÉGE

Budujeme Partnerstvá

Partnerséget építünk

European Regional Development Fund

Európai Regionális Fejlesztési Alap

Európsky fond regionálneho rozvoja

A jelen kiadvány tartalma nem feltétlenül tükrözi az Európai Unió hivatalos álláspontját.
Obsah tejto publikácie nemusí odzrkadľovať oficiálne stanovisko Európskej únie.

12 KARCSA TÖRTÉNETE

Karcsák története 806 évre tekint vissza. 2015-ben, a 800 éves évfordulót tartalmaz programsorozattal ünnepelték. „Karcsaország” gazdag kulturális örökséggel rendelkezik, megannyi látnivalóval és érdekességekkel, néprajzi, helytörténeti, valamint egyházi emlékekkel.

DEJINY 12 OBCÍ NESÚCE MENO KRAČANY

V roku 2015 sme oslávili 800. výročie združenia 12 obcí, ktoré nesú meno Kračany. Dejiny obcí disponujú bohatým kultúrnym dedičstvom. Ľudové výtvarné umenie sa tu zlučuje s miestnou históriou a cirkevnými pamiatkami.

EGYHÁZKARCSA

Teljes népesség: 1400 fő
polgármester: Gódány László.

A falvak rövid története

Egyházkarcsa Dunaszerdahelytől 3 km-re délnyugatra fekszik. Nevét a középkorban itt épült ősi templomáról és a többi Karcsával alkotott közös egyházközségről kapta. Településtörténeti szempontból Egyházkarcsa azért érdemel említést, mert a mai napig megőrizte Szent István első törvényének azt a bizonyosságát, mely szerint minden 10 község létesítsen egy plébániát, illetve építsen templomot. A templom körül szétszórta alakultak ki a mai települések, amelyekből közigazgatásilag a mai Egyházkarcsa áll, név szerint:

*Amadékarcsa, Egyházkarcsa,
Göncölkarcsa, Mórockarcsa,
Pinkekarcsa, Siposkarcsa*

Híres emberek: Itt született Almási Róbert (1948–2018) festőművész, grafikus.

KOSTOLNÉ KRAČANY

Počet obyvateľov 1400
starosta obce je Gódány László.

Stručné dejiny obcí

Kostolné Kračany sa nachádzajú 3 kilometre na západ od Dunajskej Stredy. Názov obce prezrádza, že sa tu nachádza od začiatku 14. stor. kostol, ktorý slúži 12 obciam nesúcim meno Kračany. Práve kopec v Kostolných Kračanoch je tým miestom, kde postavili kostol, ktorý spĺňa nariadenia kráľa sv. Štefana, ktoré prikazujú, aby desať dedín si postavilo jeden kostol, ktorý znamenal aj vznik inštitúcie farského spoločenstva. Okolo kostola vznikali postupne jednotlivé obce, ktoré spolu vytvárajú samosprávu Kostolných Kračian, menovite:

*Amadeho Kračany, Kyncelové Kračany, Kostolné Kračany,
Moravské Kračany, Pinkové Kračany, Šípošovské Kračany,*

Slávne osobnosti: tu sa narodil Almási Róbert (1948–2018), maliar a grafik.

Egyházkarcsa és a hozzá tartozó települések rövid történelme | Stručné dejiny Kostolných Kračian a k nemu patriacich obcí

AMADÉKARCSA – nevének eredete az *Omode-Amadé* családhoz köthető. 1328-ban a várkonyi Lothard fia János kezébe került az akkori Népekarcsa (várnépek Karcsája), amely a 13. század első feléig pozsonyi várbirtok volt, lakossága a várszolgák rendjébe tartozott. 1355-ben János fiainak egyike Omode a birtokosa. Ekkor történt a falu újabb megnevezése.

AMADEHO KRAČANY – pôvod názvu je odvodený od rodového priezviska rodiny *Omode-Amadé*, od roku 1328 obec si získal, do vlastníctva istý Ján syn Lothara z Vrakune, ktorá od prvej polovice 13. storočia patrila pod vlastníctvo Bratislavského hradu, a preto sa nazývali ľud Kračianského hradu. Obyvatelia obce patrili medzi služobníctvo hradu. V roku 1355 je obec dedičstvom jedného z Jánových synov s priezviskom Omodé, a tak dostala obec tento nový názov.

Az amadékarcsai temetőben a Bossányi és a Bartal család sírboltja foglal helyet. Ők jeles adományozói voltak falvainknak és a helyi egyházközségnek.

V Amadeho Kračanoch sa na miestnom cintoríne nachádzajú hrobky rodu Bossányiovcov a Bartalovcov, významných fundátorov obcí i miestnej cirkvi.

SIPOSKARCSA – történelmi elnevezései 1307-ben *Eguruchkarcsa*, 1329-ben *Igrezcfalua*, 1387-ben *Igricz(Igrich)Karcsa*, majd 1447-ben *Siposkarcsa* néven történt. Igriczkarcsát tekinthetjük annak a helynek, ahol a középkorban igriczek, vagyis regősök, tréfacsinálók, muzsikuskok bizonyíthatóan éltek, akik a pozsonyi vár igriczei voltak. Az igriczek az idő múlásával az eredeti regélő, mesemondó és tréfacsináló szerepüket elhagyva mindinkább zenészekké, mégpedig „síp” hangszeren játszó zenészekké lettek.

Innen történt a település megnevezése is. 1581-ben Derghi Somogyi György volt a földesura, ki itt várkastélyt építtetett. A 18. században Somogyi László, Pozsony vármegye szolgabírája itt intézte a környék lakosainak perpatvaros ügyeit. A kastélyt 1854-ben bontották le. A település neve egy ideig *Somogyháza* majd *Kastélykarcsa* néven is szerepel az okiratokban.

ŠÍPOŠOVSKÉ KRAČANY

– historické názvy obce sú: 1307 – *Eguruchkarcsa*, 1329-ben *Igrezcfalua*, 1387-*Igricz(Igrich)Karcsa*, od roku 1447-ben *Siposkarcsa*. *Igricz(Igrich)Karcsa*. Tu, v stredoveku žili komedianti igrici a rozprávači zaujímavých príbehov, a muzikanti. Ich úlohou bolo baviť obyvateľov Bratislavského hradu. Neskôr ich úlohou bolo hrať na hudobných nástrojoch, najmä na píšťale. Šíp- po maďarsky znamená píšťalu, podľa nich bola pomenovaná táto obec.

V roku 1581 Juraj Derghi Somogyi sa stal miestnym zemepánom, a postavil si tu kaštieľ. V 18. storočí Ladislav Somogyi sa stal sudcom v Bratislavskej župy a sem sa chodili z okolia právotiť. V roku 1854 kaštieľ rozobrali. V tom čase sa obec nazývala *Somogyháza* a neskôr *Kastélykarcsa* ako to dokazujú súdobé spisy.

Az épületből egyetlen emlék maradt fenn: az építtetőjét, *Somogyi Györgyöt* ábrázoló dombormű, mely jelenleg a Dunaszerdahelyi Csallóközi Múzeumban látható. A másolata pedig a Faluház előcsarnokában foglal helyet.

V Múzeu v Dunajskej strede sa nachádza reliéf, ktorý znázorňuje *Juraja Somogyiho*, ktorý da postaviť spomínaný kaštieľ. Replika reliéfu sa nachádza v átriu obecného úradu.

PINKEKARCSA – megnevezése „Pynk” praediális nemes nevére utal, mely az 1394-es évhez köthető. Pinkekarcsát az újabbkori oklevelek a vajkai érseki székhez tartozó községnek mondják. A pinkekarcsai személyiségek közül kiemelkedik Mikow Pál, akit 1543-ban egy oklevél, mint Vajka érseki szék alispánját említi.

Az Egyházkarcsáról Pinkekarcsára vezető út mentén, egy kis kápolna és harangláb épült.

PINKOVÉ KRAČANY – skratka Pynk poukazuje na šľachtica, názov je známy od roku 1394. Novšie spisy označujú obec za súčasť arcibiskupskej stolice sídliacej vo Vojke. Medzi tu žijúcimi osobnosťami vyniká Pavol Mikow, ktorého listiny označujú za podžupana arcibiskupskej stolice vo Vojke.

Kaplnka a zvonica v Pinkových Kračanoch.

Pinkekarcsa főterét egy díszített oszlop, kopjafa is gazdagítja, melyet 2019-ben állítottak.

V Pinkových Kračanoch na námestí sa týči aj zdobená drevená kopia, symbol hrdinstva našich predkov.

MÓROCKARCSA – nevével először egy 1255-ben kelt oklevélben találkozunk *Morachocarsha* alakban. Az 1394-es oklevelek *Morocz-Jánoskarcsa* néven szólnak. Mórockarcsát valamint Pinkekarcsát 1355-ben *Karcha Archiepiscopus* = *Érsekség Karcsája* gyűjtőnéven említik.

GÖNCÖLKARCSÁT – érintően az oklevelek 1248-ban *Kencz* várszolgá földjét említik, róla kapta a *Kenczelkarcsa* nevet. A község nevével egy 1367-ben kelt oklevélben már *Kunchulkarcsa* alakban találkozunk. Egy 1394-es oklevél szerint pedig *Georgius de Kencel Karcha*, akkori birtokosa nevében szerepel. A település nevét a 14. század második felében *Cunchul,-Kunczel,-Kentelkarcsának*, a 15. és a 16. században pedig *Kunczen,-Kunczel,-Könczölkarcsának* írták.

MORAVSKÉ KRAČANY – po prvýkrát sa spomína obec z listiny v roku 1255 pod názvom *Morachocars-ha*. Iná listina z roku 1394 nazýva tú istú obec *Morocz-Jánoskarcsa*, ako aj Mórockarcsa a Pinkekarcsa tieto obce sa nachádzajú na listine z roku 1355 obe pod súhrnným názvom *Karcha Archiepiscopus* – ako *Arcibiskupské Kračany*

KYNCELOVÉ KRAČANY – listina z roku 1248 spomína obec v súvislosti s vlastníckym právom pozemku istého hradného sluhy s menom Kencz. Odtiaľ je odvodený historický názov obce *Kenczelkarcsa*. Iná listina z roku 1367 obec nazýva menom *Kunchulkarcsa*. Ďalšia listina z roku 1394 označuje obec za vlastníctvo pána *Georgia de Kencel*. V druhej polovici 14. storočia sa obec nazýva *Cunchul,-Kunczel,-Kentelkarcsának*, a v 15. i 16. storočí *Kunczen,-Kunczel,-Könczölkarcsa*.

A mórockarcsai kápolna | Kaplnka v Moravských Kračanoch

SZENT BERTALAN RÓMAI KATOLIKUS TEMPLOM

Az egész Karcaszel mintegy központját képezi a Szent Bertalanról elnevezett római katolikus templom és plébánia. Miután a középkori Karcsa helyek nagy része Szent István korában, vagy még előbb keletkezett, joggal feltételezhetjük, hogy a karcsaiaknak már a 11. században volt templomuk.

IV. Béla 1248-ban kelt oklevele szerint már állt templom, az „Ecclesia Bartholomes Apostoli”, vagyis sz. Bertalan apostol templomaként említi, amelyről az oklevelek 1262-ben, 1276-ban és 1341-ben is megemlékeznek. A templomot Bartal Aurél következtetése szerint az 1240-1262 közti okiratban szereplő Karchai Remígius

RÍMSKOKATOLÍCKY KOSTOL SV. BARTOLOMEJA

Centrom obcí, ktoré nesú meno Kračany, predstavuje kostol sv. Bartolomeja a s tým súvisiace farské zriadenie. Jednotlivé lokality obcí už existovali v dobe kráľa sv. Štefana, tak sa právom predpokladá, že už v 11. storočí obce mali aj svoj kostol.

Listina z r. 1248 vydaná kráľom Belom IV, nazýva miestny kostol „Ecclesia Bartholomes Apostoli” ako kostol sv. Bartolomeja, čo potvrdzujú i ďalšie stredoveké listiny z roku 1262, 1276 a z roku 1341. Zo spisov pána Aurelia Bartala sa dozvedáme správu o istom kráľovskom županovi, ktorý sa volal Remígius z Karche, podľa tejto správy táto osoba a jeho predchodcovia dali

királyi ispán vagy elődei építtették. A mai klasszicista stílusú templomot Bartal György volt adományozó építette, 1819-es befejezéséig.

Az egyházkarcsai templom homlokzatát falsávkeretek, késő barokkos oromzat, a fal síkját meghaladó torony, félköríves ablakok, szoborfülkék, egyenes záródású ablakok és párkányrendszer tagolják. Először 1924-ben festették újjá a templomot, majd 1968-ban újítták fel teljes egészében. 1991-ben ismét renoválták az egész templomot, újjaraaranyozták a toronysüveg keresztjét, valamint korszerűsítették, és a tornyába Egyházkarcsa Önkormányzata ekkor szereltette fel az órákat. A felújítással kapcsolatos gyűjtésbe az önkormányzatok mellett a hívők is bekapcsolódtak.

v rokoch 1240 až 1262 postavil na spomínanom mieste prvý kostol. Podobu klasicistického kostola, ako ho dnes môžeme vidieť, mal ukončenú výstavbou v roku 1819 finančnou pomocou donátora Juraja Bartala.

Priečelie kostola do ktorého je harmonicky pripojená veža, nesie v sebe ornament neskorého baroka. Okná aj ozdobné časti pilierov aj pozdĺžne ozdoby hornej časti stien, ktoré sa ťahajú pozdĺž budovy vrátane presbytéria, Prvú rekonštrukciu kostola máme doloženú z roku 1924, potom v roku 1968 boli na kostole uskutočnené rozsiahle práce. V roku 1991 bola uskutočnená rozsiahla oprava kostola. Miestny obecný úrad okrem rekonštrukcie interiéru a exteriéru dal pozlátiť kríž na veži a namontovali na vežu nové hodiny. Nemálo veriacich a obyvateľov obcí prispelo nemalou finančnou čiastkou na túto rekonštrukciu.

A TEMPLOM BELSEJE

A mai Egyházkarcsai templom klasszicista stílusban épült. A főoltár központi műve a *Keresztrefeszítés* című festmény, amely a megfeszített Krisztust ábrázolja és előtte térdel kitárt karokkal Szent Bertalan apostol. A festmény főoltár domináns részét alkotja, a 19. század végéről való. Az oltár többi, fából készült kelléke, valamint a szószék, amely a templomhajó oldalán található, klasszicista stílusban készült.

VNÚTRO KOSTOLA

Kostol v Kostolných Kračanoch dnes je postavený v klasicistickom štýle. Na hlavnom oltári dominuje obrovský obraz *ukrižovaného Krista*, pred ktorým kľáči modliaci sa sv. apoštol Bartolomej. Obraz pochádza z 19. storočia a je postavený v klasicistickom súdobom štýle ako aj ostatné drevené časti oltára a kazateľnice, ktoré sa nachádzajú na boku lode chrámu.

A *Pieta* mellékoltár, amely a szószék túlsó oldalán található, a klasszicista stílus jegyeit viseli, a 19. század első harmadában készült. A templomnak volt egy másik, *Szent István*-mellékoltára 1870-ből, de ezt később lebontották. Ennek oltárképét a Wulcer család adományozta. Csupán ez az oltárkép maradt fenn, amely a szent királyt ábrázolja, ahogy felajánlja a magyar koronát.

Socha Piety, ktorá sa nachádza oproti už spomínanej kazateľnice pochádza z 19. storočia a je taktiež tvarovaná v klasicistickom štýle.

Do roku 1870 existoval aj ďalší bočný oltár, postavený ku cti sv. Štefana uhorského kráľa. Z neho sa nám zachoval už len oltárny obraz, ktorý nesie nápis, že je to dar rodiny Wurcelových.

A templom alapos belső felújítása 2005-ben történt. Az erdőhátkarcsai Komáromi Árpád templomfestő és restaurátor keze nyomán megújultak a templom szobrai és alkotásai. A ma látható freskóit Čambal festőművész készítette. A templomban márványtábla örökíti meg az 1914-1918-as I. világháborúban hősi halált halt karcsaiak emlékét. A templom felújítása főleg a nedves falak miatt, ma is folyamatban van.

V roku 2005 bola rozsiahla rekonštrukcia aj vnútorného priestoru chrámu. O obnovenie sôch, rekonštrukciu jeho zariadenia, najmä drevených častí a sôch, uskutočnil miestny umelec Árpád Komáromy z Lesných Kračian. O maľbu stien a fresiek sa zaslúžil umelecký maliar pán Čambal. Pri vchode nad sakristiou vo svätyni, sa nachádza mramorová tabuľa s menami padlých v prvej svetovej vojne.

Szagrális emlékek

Az apró szagrális emlékek, hozzátartoznak a település képéhez, részét képezik a helyi hagyományoknak, értékeknek és jelentős kultúrtörténeti emlékek. A helyi önkormányzat mellett a települések lakói is szeretettel ápolják és gondozzák ezeket az emlékeket.

MÁRIA SZOBRA – az Egyházkarcsai község határában az ipari park közelében négyoldalú talapzaton áll a plasztikus fehér színű fellegrszobor.

SOCHA PANNY MÁRIE, IMMAKULÁTY - v chotári obce sa nachádza pri križovatke hlavných ciest, v pozadí panorámy priemyselného parku.

Sakrálne pamiatky

Panorámu obcí nerozlučne dopĺňajú menšie sakrálne objekty. Sú dôležitým obohatením miestnej histórie a v poslednej miere upevňuje identitu obce. Miestne samosprávy ako i obyvatelia obcí s láskou sa starajú o vyššie uvedené sakrálne objekty.

LOURDESI SZŰZ MÁRIA BARLANG

– A katolikus templom bejárata mellett szagrális kisemlék, a Lourdes-i Szűz Mária barlangja helyezkedik el. 2009-ben állíttatta Ivanič Mária.

LURDSKÁ KAPLNKA

– postavená v roku 2009. Okrem sochy Panny Márie a Bernadety sa tu nachádzajú aj malé mramorové dakovné tabule. Donátorom kaplnky bola Mária Ivaničová.

13. SZÁZADI KERESZTELŐKÚT,

amely a régi templom egyik legrégibb fennmaradt kelléke.

KRSTITEĽNICA Z 13 STOROČIA

– je to najstarší objekt pochádzajúci zo starého kostola.

HŐSEINK EMLÉKÉRE:

Egyházkarcsa és Királyfiakarcsa második világháborús hősi halottainak emlékműve a katolikus templom bejáratának szomszédságában áll.

Az emlékmű megrendelője: Egyházkarcsa és Királyfiakarcsa Önkormányzata. Az emlékmű készítője Sidó József kőfaragó. 1993-ban avatták fel.

PAMÄTNÍK PADLÝCH V II.SVETOVEJ VOJNE

– nachádza sa oproti lurskej kaplnke. Sú tu vryté mená padlých hrdinov obcí Horných a Dolných Kračian.

Pamätník dali vyhotoviť obecné úrady sídlia v Kostolných Kračanoch a v Kráľovičových Kračanoch. Vyhotovil ho kamenár Sidó József v roku 1993.

KIRÁLYFIAKARCSA

A mai település hat Felső Karcsa nevű egykori községből áll. A község tagja az 1996. augusztus 15-én alapított Szentkirályi Szövetségnek.

Teljes népesség: 1090 fő
Polgármester Wurczell Zoltán

A falvak rövid történelme

Karcsa települést akkor említik először, amikor 1215-ben II. András király János esztergomi érsek kérésére a pozsonyi várnepek közül Zidat, Algót, Buchát és Pault a várszolgálat alól felmentette és „Corcha” nevű falujukkal együtt érseki szolgálatba helyezte. A falu lakói a hagyomány szerint a Korczan nemzetség leszármazottai voltak, akik később a pozsonyi vár szolgálatába szegődtek. Karcsai Buzád leszármazottja volt a Bartal nemzetség. A nemzetség egyes tagjainak szállásából keletkeztek később a különböző előtagú Karcsa helységek, amelyek egykori birtokosaik nevét viselik. Királyfia önkormányzatába a következő települések tartoznak: *Damazérkarcsa, Erdőhátkarcsa, Etrekarcsa, Királyfiakarcsa, Kulcsárkarcsa és Solymoskarcsa.*

KRÁLOVIČOVÉ KRAČANY

Horné Kračany ako samospráva pozostáva zo šiestich obcí. Tieto obce od 15. augusta roku 1996 patria do spoločenstva obcí Svätého Kráľa.

Počet obyvateľov je 1090,
starosta obce je Wurczell Zoltán

Stručné dejiny obcí

Súbor obcí sa prvýkrát spomína v roku 1215, keď na žiadosť ostrihomského arcibiskupa Jána uhorský kráľ Ondrej II spomedzi hradných poddaných oslobodzuje istého Zida, Atgotu, Buchátu a Paulu od povinností slúžiť na hrade a určuje im službu v obciach arcibiskupa menujúcich sa „Corcha”. Obyvatelia boli podľa tradície potomkovia rodu KORCZAN, ktorí neskôr sa stali hradným služobníctvom. Od pôvodného rodu menom Buchát alebo Buzád pochádza významný už vyššie uvedený rod Bartalovcov. Pomenovania jednotlivých obcí dostali podľa vlastníkov, ktorí mali s nimi prepojené rodinné vzťahy na rôznych stupňoch. Do samosprávy Kráľovičovských Kračian patria obce: *Damazerové Kračany, Etreho Kračany, Jastrabie Kračany, Kľúčiarove Kračany, Kráľovičové Kračany, Lesné Kračany,*

A község nevezetes személyei:

- Etrekarcsán született 1772-ben **Georch Illés** ügyvéd, a Magyar Tudományos Akadémia tiszteletbeli tagja, Pest és más megyék táblabírája.
- Királyfiakarcsán született 1926-ban **Tarr Béla** rendező, díszlettervező.
- Damazérkarcsán hunyt el 1931-ben **Bartal Aurél** jogász, országgyűlési képviselő.

Slávne osobnosti obce:

- v roku 1772 sa Etreho Kračanoch narodil **Georg Illés** renomovaný právnik, člen maďarskej vedeckej akadémie, právnik Peštianskej tabule,
- v Kráľovičovských Kračanoch v roku 1926 sa narodil **Tarr Vojtech** režisér a kulisár.
- V Damazér Kračanoch zomrel r 1931 **Aurél Bartal** – právnik a poslanec.

DAMAZÉRKARCSA

Damasa udvara. Egykor néhány házból álló, pusztaféle, kis település volt, amely egy 1243-ban kelt okiratban szereplő Karcsai Zolougos (Szalagos, Zalogos?) fia *Damasa*, illetve utódai nevét őrzi. Az ő Karcsájuk, tehát udvaruk, lakóhelyük a mai damazérkarcsai park közepe táján állhatott.

DAMAZEROVÉ KRAČANY

– v skutočnosti sa jedná o majer, ktorý pozostával z niekoľkých domov. Táto obec sa prvýkrát spomína v listine z roku 1243. Jej názov zvečňuje pamiatku mien pôvodných vlastníkov, ktorých tá listina nazýva Karcsai Zolougos (Szalagos, Zalogos?) syn *Damašov*. Tento majer sa spolu s pôvodným obydliím vlastníkov stál približne na mieste dnešného parku s rovnakým menom.

ERDŐHÁTKARCSA említése a 14. század első felére tehető, ekkor a pozsonyi várhoz tartozik. Egy 1359-ből származó oklevélen szereplő személynév között találjuk az erdőhátkarcsai Pethen Istvánt, akinek neve a községből való származását is jelzi. A falut, mint *Erdewhatikarchát* említik először.

ETREKARCSA első lakói az Ethuruh vagy Ethre törzs és a Gutha törzsből való Ethuruh, ill. Gutha nevű személyeket kell tekinteni, akik valószínűleg Szent István korában, vagy még előbb éltek itt. Roland nádor egyik 1250-ben kelt oklevelében *Ethre* néven említi a községet. Ethuruh nemzetsége 1240-ben tíz szállásbirtokosból állt, akik saját akaratukból szolgálták a vár védelmét. *Ethuruh* nevéhez fűződik csaknem minden megmozdulás, birtokszerzés és visszaszerzés is. Etrekarcsa ma is ugyanazon a helyen fekszik, ahol évszázadokkal ezelőtt az Ethuruh nemzetség tagjainak udvarházai és kúriái álltak.

LESNÉ KRAČANY – prvá písomná zmienka obce pochádza z 14. storočia. Vtedy bola obec zaradená medzi bratislavské obce v podhradí. Listina z roku 1359 potvrdzuje vlastníctvo istého pána Erdőhátkarcsai Pethen Štefana, ktorého priezvisko je zároveň i prvýkrát sa názov obce objavuje ekvivalentom: *Erdewhatikarchat*.

ETREHO KRAČANY – názov obce sa traduje z obdobia príchodu starých Maďarov do Žitného ostrova, keď na tomto mieste sa usadili dve užšie prepojené kmene *Ethuruh* a *Gutha*. Od Jedného z nich s názvom *Ethuruh* alebo *Ethre* je pomenovaná i táto obec. Palatín Roland v listine z roku 1250 obec nazýva *Ethre*, pričom pripomína, že tunajší obyvatelia sa slobodne rozhodli obraňovať podhradie. Obec dodnes leží na tom istom mieste, kde počas stáročí stala kúria s príslušným dvorom rodiny *Ethuruh*.

KULCSÁRKARCSA helyén egy *Guthakarcha* nevű település volt, amely a 15. század második felében élt Kulchár Ágostonról neveztek el Kulcsárkarcsának. A neve kétségtelenül foglalkozási megjelölést jelent. A középkori település a mai helyén állt, lakói várjobbágyok, akik különféle kiváltságokkal és szabadjogokkal rendelkeztek. Valószínűleg Szent István idejében élt Gutha nevű személy volt a guthakarcsaiak közös őse. A 15. század elején az okiratokban már szerepelnek a guthakarchai Kulcsár család tagjai.

SOLYMOSKARCSÁT 1289 körül, mint „terra Ville Potuna falconariis”, 1313-ban, mint *Solmuspaton*, 1329-ban „villa Pethen Solymus”-másképpen *Solymospathun* és a későbbi középkorban, mint *Solmus* említik. A település tehát már ez az 1289. évi oklevél szerint a solymász nép faluja volt, valójában a vele szomszédos Patonyok csoportjába tartozott. Solymoskarcsa mindvégig pozsonyi várbirtok maradt és a király tulajdonát képezte. Lakói megtartották előjogaikat és hosszú évszázadokig királyi solymászként éltek szabadon.

KĽUČIAROVE KRAČANY – pôvodný názov obce znel *Guthakarcha*. Od 15. storočia máme dokladované, že meno obce je odvodené od istého Kulchár Augustína. Meno zároveň označuje aj remeslo danej osoby. V stredoveku, obyvatelia boli zaradení medzi hradných sluhov, poddaných hradu, zo všetkými slobodnými výsadami s tým spojeným. Pôvodný názov obce *Guthakarcha*, dokladu je existenciu prapredka, ktorý pravdepodobne žil v za čias sv. Štefana kráľa a menoval sa Gutha. Od 15 storočia sa rodina Gutha spojila s rodom Kulcsár, a od tých čias sa obec nazýva Kľučiarové Kračany.

JASTRABIE KRAČANY – okolo roku 1289 sa spomína obec ako „terra Ville Potuna falconariis”, a od roku 1313 sa nazýva *Solmuspaton*, neskôr v roku 1329 „villa Pethen Solymus” alebo *Solymospathu*. Z konca stredoveku nám zostal aj názov *Solmus*. Na základe listiny z roku 1289 tu bývali chovatelia jastrabov, ktorí patrili do skupiny susedných obcí s názvom Potôň.

KIRÁLYFIAKARCSA névvel egy 1215-ben kelt oklevélben találkozunk először. Az oklevél alapján az őslakosok a középkorban katonáskodó várbírák előkelő rétegéhez tartoztak. Szent István király szabad bírái fiainak rendjéből valók voltak, mint az Etre és Kulcsárkarcsaiak. A 15. század okleveleiben három Királyfiacsalád család szerepel: az Iván, az Erdős és a Győrfi. A községi tisztségeket és a nemesi bírói posztokat ezeknek a családoknak a sarjai töltötték be.

KRÁLOVIČOVÉ KRAČANY

– prvé svedectvo o názve obce máme z listiny z roku 1215. Táto zároveň poznamená, že tunajší obyvatelia vlastníctvom Bratislavského hradu, Mali osobitné privilégia. Stáročia žili ako kráľovskí jastrabiari boli vojenskými žoldniermi slúžiacimi na Bratislavskom hrade. Z listiny z 15. storočia sa tu spomínajú tri významné rodiny žijúce menovite: Iván, Erdős a Győrfi. Ich osoby tu splňali rôzne reprezentatívne úlohy, vrátane súdництва.

A kápolna Királyfia határában úgynevezett Saghi Kép.

Na obrázku je kaplnka, ktorá sa nachádza v chotári v obci, nazývaná Saghi Kép.

A kulcsárkarcsai Szent József kápolna

Kaplnka sv. Jozefa Kľúčiarových Kračanoch

KULCSÁRKARCSAI SZENT JÓZSEF KÁPOLNA

Kulcsárkarcsa nevezetessége az 1840-ben Szent József tiszteletére épült, klasszicista stílusú egyhajós kis kápolna. Az épületet 1956-ban megújították. A kápolnában az év folyamán is tartanak istentiszteletet, de kiemelkedő a védőszent ünnepén tartott szentmise. Csallóköz első búcsúja József napján, Kulcsárkarcsán van.

A kápolna alapítója Kulcsár Adalbert volt. A kápolnában az oltár fölött Szent József szobra áll, karján a kis Jézussal. A kápolna bal oldalán Szűzanya szobra foglal helyet, míg a jobb oldalon Jézus szíve szobra látható, de ezek mellett Szent Ferenc, Szent Antal és Szent Teréz emlékei is megtalálhatók. A sekrestye felett szépen faragott feszület van, amely Godány Piroška ajándéka.

A kápolna bejárata melletti falon lévő márványtábla a 2. világháborúban el-esett kulcsárkarcsaiak emlékét örökíti meg. Egy másik márványtáblán pedig a település lakói Vitek Sándor plébános érdemeit méltatják, aki 1954-1976 között vezette a plébániát. A település lakói óvják, karbantartják a kis kápolnát és környékét.

KAPLNKA SV. JOZEFA KLÚČIA- ROVÝCH KRAČANOC

V tejto obci sa nachádza kaplnka, ktorá bola postavená v roku 1840 v klasicistickom štýle ku cti sv. Jozefa. Ide o jednolodovú kaplnku, ktorú miestni obnovili v roku 1956. V nedeľu a vo sviatky sa tu slúži sv. omša. Prvé hody na Žitnom ostrove sa viažu k tomuto miestu.

Fundátorom kaplnky bol Albert Kulcsár. Na malom oltári dominuje socha sv. Jozefa sa malým Ježiškom. Po boku svätyne sa nachádzajú sochy Panny Márie a Božského srdca. Okrem toho sú tu aj sochy sv. Antona a sv. Terézie. Nad sakristiou je umelecký kríž, ktorý je darom pani Pirošky Godány. Pri vchode je do steny zabudovaná tabuľa, ktorá zvečňuje mená padlých v 2. svetovej vojne.

Na druhej strane od vchodu je mramorová tabuľa veľadôstojného pána Juraja Viteka, ktorý tu pôsobil ako farár v rokoch 1954-1976, veriaci takouto formou mu vyjadrili svoju vďačnosť. Miestni obyvatelia sa o kaplnku a jej okolie príkladne starajú.

Szagrális emlékek | Sakrálné pamiatky

ETREKARCSÁN, a temető felé vezető úton Szűz Mária emlékoszlop található, amely egy kicsi kápolna benyomását kelti. A boltíves nyitott kupolában Szűz Mária képe van, előtte egy kis emléktáblán pedig a következő szöveg áll: *Hálából Szűz Máriának F.M. 1970. X. 29.*

V ETREHO KRAČANOCH na ceste k smerom ku cintorínu sa nachádza stĺp postavený ku cti Panny Márie. kaplnka, ktorá v sebe ukrýva obrázky Panny Márie a malá ďakovná tabuľa s nápisom. „Zvdáky Panne Márie F.M. 29. X.1970.“

SOLYMOSKARCSÁN – kis kápolnához hasonló Szűz Mária emlékoszlop foglal helyet, amelyet Bartal Terézia és Valkó Mihály állítottak még az 1910-es években.

V JASTRABÍCH KRAČANOCH sa nachádza malá kaplnka Panny Márie, uloženej na malom stĺpe. Donátori z roku 1910 boli Terézia Bartal a Michal Valko.

ETREKARCSÁT 2020 júniusa óta újabb emlék, Áldásosztó Jézus-szobor gazdagítja. A szobrot Királyfiakarcsa Önkormányzata állíttatta. Gondozott park határolja, amely az önkéntesek és a helyi vállalkozók munkáját dicséri.

A szobor mellett *Istenanyánk padja* foglal helyet. A pad és a szobor Magyarországon készült.

Adományozója Lukács Béla etrekarcsai lakos és családja.

ETREHO KRAČANOCH – v roku 2020 pribudla nová sakrálna pamiatka, socha žehnajúceho Krista. Vďaka podpore miestneho obecného úradu je okolo sochy okrasný park, o ktorý sa zaslúžili aj miestni podnikatelia.

V praku sa nachádza umelecká socha lavice s *reliefom matky Božej*. Socha aj umelecky zdobená lavica boli vyhotovené v Maďarsku. Hlavným donátorom sochy lavice je pán Béla Lukács a jeho rodina.

DAMAZÉRKARCSAI KASTÉLY

– a község területén legnevezetesebb műemlék az egykori Bartal-kastély. A kastélyt 1841-43-ban Bartal György építtette Truman Antal bécsi építész tervei szerint. A klasszicista stílusban épült kétemeletes, téglalap alaprajzú kastély szép példája a vidéki monumentális világi építészetnek. A kastélyt körülvevő parkot ugyancsak a már említett bécsi építész tervei alapján alakították ki. A kastély életéhez tartozott a két jeles Bartal György személye. Az épület 1945 után állami tulajdonba került. 1970. szeptember elsején magyar tannyelvű középiskola nyílt a kastély épületében, majd később szociális intézmény működött benne. A kastély ma magántulajdonban van.

KAŠTIEĽ V DAMAZÉRE

KRAČANOCH – kaštieľ dal postaviť Juraj Bartal v rokoch 1841 – 43. Staviteľom bol Antal Truman, ktorý sa inšpiroval viedenským klasicizmom. Pôdorys budovy v tvare tehly je vzorným príkladom adaptácie monumentálnej architektiky do vidieckeho prostredia. Okolo kaštieľa sa nachádza aj ozdobný park dielo toho istého súdobého viedenského staviteľa, ktorý projektoval celú stavbu. V dejinách kaštieľa sa najviac zaslúžili o jeho rozvoj Jurajovia Bartalovci, otec a jeho syn. Kaštieľ po roku 1945 bol zoštatnený a od septembra v roku 1970 tu bola zriadená základná škola s vyučovacím jazykom maďarským. Neskôr tu bola zriadená sociálna inštitúcia. Dnes je v súkromnom vlastníctve.

A Bartal család sírboltja | Krypta rodiny Bartalovcov

TÁJHÁZ – ÉPÍTÉSZETI ÖRÖKSÉG

Királyfiakarcsa központi helyén, a községi hivattal szemben a karcsai és a csallóközi népi építészet jegyeit őrző nádfedeles ház áll, amely 1878-ban épült. A ház a csallóközi síkságra jellemzően vályogból készült. A népi építészet elveinek megfelelően elhelyezkedő tipikus hosszú ház tárul elénk. A tájház építetője Bartal Péter volt. A községben ez az épület jegyzőházként és községházként is szolgált. A tájház ünnepélyes átadásának időpontja 1987. november 20-án volt.

SEDLIACKY DOM – ĽUDOVÁ ARCHITEKTONICKÁ PAMiatKA

V Kráľovičových Kračanoch sa nachádza starý sedliacky dom oproti obecnému úradu. Je to typický dom na Žitnom ostrove so trstinovou strechou z roku 1878. Dom bol postavený z blata a uprostred má komín s kuchyňou a s pieckou. Majiteľom domu bol Peter Bartal. Neskôr bol dom majetkom obce. 20. novembra v roku 1987 bol dom slávnostne otvorený.

Újabb emlékművek, szobrok | Novšie pamätné tabuľe a sochy

PETŐFI-EMLÉKTÁBLA

Királyfiakarcsa Önkormányzata a szabadságharc 150. évfordulójának emlékére, 1998. március 15-én egy újkori Petőfi-emléket avatott fel.

A gránittáblán Petőfi Sándor arcképe alatt a következő szöveg olvasható:

„Lantom, kardom, tied
Óh, szabadság!”

PETŐFIHO PAMÄTNÁ

TABUĽA – 15. marca v roku 1998 dala samospráva miestnej obce vyhotoviť pamätnú tabuľu z granitu na ktorom je podobizeň revolučného básnika Petőfiho Sándora.

Pamätná tabuľa bola postavená z príležitosti 150. výročia maďarskej revolúcie. Na nej môžeme čítať viacjazyčný nápis ospevujúcu slobodu.

„Moja ľutna a meč ti patria,
ó sloboda!”

SZENT ISTVÁN-SZOBOR

– a község főterén, a művelődési ház-
zal szemben áll. 2004. augusztus
21-én leplezték le és szentelték
fel Szent István mellszobrát,
mint a Szentkirály Szövetség-
ben társult községek együtt-
működésének jelképét. A
szobor Dienes Attila
szobrászművész alko-
tása.

Az alkotást gyönyörűen rendezett park övezi.

SZOBHA KRÁĽA SV. ŠTEFANA

– na námestí oproti kultúrnemu domu
v Kráľovičových Karačnoch sa na-
chádza busta sv. Štefana prvého
kráľa a uhorského zákonodarcu.
Socha bola odhalená počas slávnosti
21. augusta 2004. Busta sv.
kráľa je umeleckým die-
lom akademického so-
chára Dienes Attilu.

Socha je umiestne-
ná do prostredia vkusne
upraveného parku.

MÁRIA NAGYASSZONY- SZOBOR

– a Szent István szoborral szemben,
a kultúrház előtt áll. A több mint két
méter magas bronzszobor – amely a
Földgolyón állva ábrázolja a Szent
Koronát kezében tartó Magyarok
Nagyasszonyát – a Kossuth-díjas Ri-
eger Tibor szobrászművész alkotása.
A szoboralapítás szervezői a Bethlen
Gábor Alapítvány, a Petőfi Baráti Társu-
lás és a Szövetség a Közös Célokért
Társulás voltak. Létrehozását Dabas
Város Önkormányzata is támogatta.
A szobor leleplezésének és megáldása
időpontja 2017. augusztus 19-én tör-
tént.

SZOBHA PANNY MÁRIE

– oproti buste sv. Štefana sa nachádza
vyššie dvojmetrová socha Panny Má-
rie. Postava Panny Márie stojí na ze-
meguli a v ruke drží uhorskú korunu.
Sochu zhotovil umelecký sochár Ri-
eger Tibor zaslúžilý umelec z Maďar-
ska. O postavenie sochy sa zaslúžili:
Nadácia Bethlema Gábora, miestne
združenie priateľov Petőfyho Sándo-
ra. Požehnanie sochy uskutočnilo 19.
augusta 2017.

PETŐFI BARÁTI TÁRSULÁS – CSERKÉSZLIGET

A királyfiakarcsai Erdős Péter kezdeményezője és szervezője volt Karcsák kulturális életének. 2001-ben hozta létre társaival együtt a Petőfi Baráti Társulást, amely a község meghatározó kulturális szervezete. A Petőfi Baráti Társulás munkásságát 2017 szeptemberében Magyar Örökség Díjjal ismerték el.

A PBT a megalakulásakor a legfőbb küldetése között a magyar örökség, a nemzeti öntudat megőrzése, a magyar és egyetemes kultúra közvetítése, népszerűsítése, terjesztése, az anyanyelv ápolása és a hagyományörzés szerepelt.

PRIATELSKÉ ZDRUŽENIE PATŐFI SÁNDORA – SKAUTSKÝ HÁJ

V Kráľovičových Kračianoch vytvorili toto kultúrne zoskupenie v roku 2001. Otcou myšlienky založenia takejto právnickej osoby bol Erdős Péter, ktorý doteraz stojí na jeho čele. Za úspešné plnenie svojich úloh v roku 2017 dostalo i ocenenie zo strany maďarského štátu.

Ako kultúrne spoločenstvo si vytýčilo za úlohu uchovať dedičstvo maďarskej kultúry, upevnenie národného vedomia, sprostredkovanie obecných národných hodnôt a popularizovať krásu maďarského jazyka zachovanie tradície.

A PBT saját ligettel (Cserkészliget) rendelkezik, melynek nagysága 0,60 ha

Sídlo združenia, ktoré má rozlohu 0,60 ha. Toto miesto sa nazýva Skautský háj

A LEGENDÁK FÖLDJÉN, mit mond a néphagyomány a Karcsa névvel kapcsolatban?

Egy néphagyomány szerint a hét vezér egyikének fia, Korczan, a Csalólóközből telepedett le, s itt alapította a maga, valamint vitézei részére a róla elnevezett Karcsa helységeket.

Barch fia Göncöl táltos az Etrekarcsai Máglyadomb nevű hajdani berekben mutatta be a Hadúrnak a fehér ló áldozatát.

Királyfiakarcsáról azt tartja a néphit, hogy ezt a Karcsát annak idején Mátyás király ajándékozta egyik alkalmi szerelme fiának.

LEGENDY, ktoré uchovala ľudová slovesnosť o Kračianoch

Ľudová tvorba hovorí, že jeden zo synov siedmich náčelníkov staromaďarských kmeňov, ktorý sa volal KORCZAN, sa usadil v tejto časti Žitného ostrova, od neho je odvodené pomenovanie Karcsa – Kračany.

Barchov syn Göncöl bol podľa tradície posledný pohanský tátoš. Podľa Karcsayho na kopci v Etreových Kračianoch, ktorý sa volá Máglyadomb, priňášal pohanské obete, páliť kone.

Kráľovičové Kračany s obdobím panovania Mateja Korvína. Podľa tradície kráľ túto obec daroval jednému svojmu synovi Ľavobočkovi.

DABAS VÁROS

DABAS-MESTO

Dabas Budapesttől 40 kilométerre található város Pest megyében, az M5-ös főút mellett. A Gödöllői dombvidék déli nyúlványai és az Alföld találkozásánál terül el. Dabas Pest megye egyik legfiatalabb városa négy eltérő történelmi múltra visszatekintő község és a hozzájuk tartozó területek összevonása eredményeként alakult ki.

Teljes népesség: 17 258 fő
Polgármester: Kőszegi Zoltán

A város rövid történelme

A település déli felén Gyón található. Pusztáit a török hódoltság után, az 1720-as években kezdték betelepíteni református magyar, majd evangélikus szlovák jobbágysággal. A Sárival szomszédos Felsődabas annyiban hasonlít hozzájuk, hogy ide is telepítettek jobbágyságot, katolikus magyar úrbéres lakossága a 18. században önálló községgé szerveződhetett. Alsódabas, szomszédjával, Gyónnal együtt került

Mesto sa nachádza v okrese Pešť povedľa autostrády M5. Rozprestiera sa medzi pahorkami Gödöllő smerom južne až po dolnú zem. Dabas je jedno z najmladších miest okresu. Jeho vznik je prepojením štyroch obcí rôzneho charakteru.

Počet obyvateľov: 17 258
Starosta obce je Kőszegi Zoltán

Stručné dejiny mesta

Na južnej strane mesta sa nachádza osada menom Gyón. Toto pôvodne pusté miesto začali intenzívnejšie obývať od roku 1720 maďarskí poddaní reformovaného náboženstva a neskôr sem prišli i Slováci evanjelického vierovyznania. Slováci tu žili v tom období ako poddaní. Susedná obec bola rovnako obývaná, ale v 18. storočí sem prišli pánski bíreši Maďari - katolíci a tak vznikla samostatná obec Felsődabas. Pri obci Gyón vznikla ešte Alsódabas a obe tieto dediny v roku

az 1720-as években a Halász család kezébe. A pusztát benépesítő református család és rokonaik ide viszont sosem telepítettek jobbágyságot. Alsódabashoz tartozott az Újhartyáni határ mentén Szőlő (megtalálható Szőlőtelep, vagy Alsódabasi-Szőlő néven is). Dabasi-Szőlők a 19. század végén indult igazán fejlődésnek. Sári jelenlegi lakóinak szlovák ősei több évtized alatt települtek ide. 1770-ben befejeződött a betelepülés és szervezetté vált a mezőgazdaság.

A mai Dabas városrészei:

Gyón, Alsódabas, Dabasi-szőlők, Felsődabas, Sári, Sári-Besnyő

Híres történelmi személyiségek:

Dabason nyugszik Kossuth Lajos édesapja, Kossuth László, itt született gróf Vay Péter püspök, keletkutató és testvére Vay Sarolta író, Gyóni (Áchim) Géza az első világháború «magyar lantosa».

A város híres szülöttei:

Gyónon született Murányi László újságíró, a Magyar Televízió egykori főmunkatársa, és dr. Bábel Balázs a Kalocsa -Kecskeméti Főegyházmegye érseke. Sári szülötte Garajszki József festőművész.

1720 sa dostali do vlastníctva rodiny Halász. Reformované rodiny, ktoré obývali južnú časť pustatiny, do Alsódabasu nikdy neusadili poddaných. K obci Alsódabas patrila vinohradnícka časť nazývaná Újhartyáni. Toto miesto sa nazývalo vinohrad alebo Alsóbádasský vinohrad. Vinárstvo z Alsódabasu zažilo svoj skutočný rozvoj koncom 19. storočia.

Gyón, Felsődabas, Alsódabas, Alsódabasi-Szőlő

Slávne osobnosti, mesta Dabas:

Tu je pochovaný László Kossuth, otec Lajosa Kossutha. Tu sa narodil gróf Péter Vay biskup, a orientalista a jeho sestra Šarlota Vay spisovateľka, Gejza (Áchim) z Gyónu historik

V obci Gyón sa narodil:

László Murányi novinár, spolupracovník maďarskej televízie a dr. Mons. Balázs Bábel arcibiskup v Kaloči a v Kecskemete.

V obci Sári sa narodil József Garajszki umelecký maliar.

SÁRI KÖZSÉG RÖVID TÖRTÉNETE

A város északi felén elterülő Sári már a nagy történelmi időkben is lakott terület volt. Sári első említése 1264-ből való, akkor Sárvíz néven szerepelt. Valószínűleg a női név a sárosvíz elnevezésből ered, mely a 15. század végére Saary néven szerepel.

Sárit, akárcsak szomszédait, a török hódítás 1597 körül pusztította el, új birtokosa az 1700-as évek elején katolikus szlovák úrbéresekkkel telepítette be.

Érdekesség, hogy korábban Sári is több részre oszlott: Tabán, Felszeg, Alsó- és itt a szerényebb körülmények között élő családok laktak, ám az 50-es évekre kivirágzott ez a falurész is. Egymás között a falubeliek Sárit „*kék-gombos Sárinak*” nevezték. Azért kapták a lakók ezt a nevet, mert a fehér ingükön egy darab kék gomb volt.

1946-ban, a háború után, a csehszlovák–magyar lakosságcsere egyezmény következtében megkezdődött a sáriak kitelepülése Kalinkovába. 1947-ben 50 család hagyta itt otthonát és próbált új életet kezdeni, új hazában.

STRUČNÉ DEJINY OBCE SÁRI

Obec Sári, ktorá leží dnes v severnej časti mesta Dabas, už v dávnomeku bol obývaný. Prvá písomná zmienka je z roku 1264, vtedy sa nazýval Sár-víz. Pôvod mena sa predpokladá ako odvodenina ženského mena, ktorá sa 15. storočí zapísala ako Saary. Do obce Sári sa nasťahovali Slováci, ktorí tak tvoria pôvodné obyvateľstvo. Túto obec podobne ako i ostatné v roku 1597 zničili Turci. Na novo ho osídlili Slováci už spomínanom 18. storočí. Proces osídlenia bol ukončený v roku 1770 a usporiadala sa kultivácia úrodnej zeme.

Táto obec pôvodne sa delila na viaceré časti ako je Tabán, Felszeg, Alsó- a Felsődabas. V týchto častiach žili rodiny so skromnejším zázemím. Avšak v 50. rokoch aj tieto zažili dynamickejší sociálny rozvoj. Dedinčania o nich hovorili, že obyvatelia zo Sári nosia modré gombíky, lebo mali vo zvyku nosiť na bielej košeli modrý gombík. V roku 1946 sa začalo vysťahovanie obyvateľstva do Kalinkova. Asi 50 rodín nechalo tunajší život a začalo nový na Slovensku.

A FALVAK EGYESÍTÉSE ÉS VÁROSALAPÍTÁS:

– 1947-ben Alsó- és Felsődabas kormányhatározattal egyesítették, 1966-ban pedig hozzácsatolták Gyónt és Sárit is.

1970-re Dabas így érte el a 13 000-es, valóban kisvárosias népességet. Miután a fejlesztési prioritások nyomán kiépültek a várossá nyilvánítás infrastrukturális feltételei, nagyközségi, 1984-től városi jogú nagyközségi rangot kapott, amelyet 1989-ben a várossá nyilvánítás követett.

ZJEDNOTENIE OBCÍ A ZALOŽENIE MESTA

– v roku 1947 Alsó- a Felsődabas rozhodnutím vlády zlúčili do jednej samosprávy. V roku 1966 sa pripojili obce Sári a Gyón.

Tak v roku 1970 mal zjednotený Dabas 13000 obyvateľov. Spojením obcí vyrástlo mesto, ktoré po splnení podmienok, najmä rozvojom infraštruktúry z v roku 1984 dosiahlo titul veľkej obce. V roku 1989 bola vyhlásená za mesto.

A SZLOVÁKOK TÖRTÉNETE MAGYARORSZÁGON

A szlovákok Magyarország területére a 17. századi eseményeket követően, a törökök kiűzése után telepedtek le. A törökök által bírt területek a 150 évnyi folyamatos háborúzás miatt elnéptelenedtek, ezért nagy volt a visszahódított területeken a munkaerőhiány.

A szlovákok levándorlását három hullámra tagolhatjuk. Az első 1690–1711 között történt, ekkor legfőképp jobbágyságok érkeztek az északkeleti megyékbe (Nyitra, Nógrád, Abaúj, stb.). A második szakasz 1711–1740 között volt, a földesúri és az állami, szervezett letelepítések időszaka. Ekkor a szlovákok jogokat kaptak, kötelezettségeik voltak. A harmadik telepítés az 18. század végén történt, amikor Bácskára, Bánátra, Dunántúlra kerültek.

Sáriban a napjainkban is élő, erősebb szenttisztelet a Mária, vagy ahogyan a helyiek mondják a Panenka/Panenka Maria kultusz. A szó szláv eredetű, legpontosabb fordítása: Úrnő. A Panenka tiszteletet az 1700-

DEJINY SLOVÁKOV V MAĎARSKU

Po vyhnaní Turkov a oslobodení vtedajšieho Uhorska v 17. storočí sa na toto územie prisťahovalo slovenské obyvateľstvo. Dôvodom tohoto 200 rokov trvajúceho osídľovania, boli ľudoprázdné územia ako dôsledok nadvlády Turkov na tomto území. V tomto období, keď bola potrebná pracovná sila.

Postupný príchod Slovákov na toto územie môžeme rozdeliť do troch fáz.

Prvá sa udiala medzi rokmi 1690-1711 keď mnoho poddaných prišlo zo severovýchodných žúp, z Nitry, z Novohradu, z Abova, atď. Druhá fáza osídlenia bola v rokoch 1711–1740 vtedy dominovala organizovanosť osídlenia, agitácia zemepánov a štátnych orgánov. V tomto období Slováci dostali svoje

práva a aj povinnosti. Tretia vlna bola koncom 18. storočia vtedy bolo značné osídlenie za Dunajom.

V obci Sária dodnes pevne sa zachovala úcta k Panenke Márii. Túto úctu si priniesli so sebou Slováci, ešte v roku 1700.

as évek elején betelepülő ősök hozták magukkal.

A migrációs folyamat a 20. században is folytatódott, végül pedig az 1946–'48-as évek környékén kerültek magyar területre szlovákok, a Magyarország és Csehszlovákia között létrejött lakosságcsere értelmében.

Aj v 20. storočí môžeme byť svedkami masívnej výmeny obyvateľstva, najmä v rokoch 1946-48 na základe dohody Maďarska a vtedajšieho Československa.

A SÁRI NAGYBOLDOG- ASSZONY TEMPLOM

Sári egyik legrégebbik épülete a műemlék jellegű római katolikus templom. Hivatalos megnevezése: Dabas-Sári Mária Mennybemenetele Templom. Egytornyú, íves szentélyzáródású, késő-barokk épület. 1753–57 között épült az 1718-ban már meglévő kápolna helyére. Fel-szentelése 1770-ben történt, melyről a bejárat feletti latin felirat betűi árulkodnak.

A szöveg jelentése:

„A mennybe felvett Szűz Mária tiszteletére”

KOSTOL KU CTI PANNY MÁRIE V SÁRI

Najstaršou pamiatkou obce Sári je rímskokatolícky kostol, ktorý je zároveň národnou kultúrnou pamiatkou. Oficiálny názov kostola je Kostol Nanebovzatia Panny Márie v Dabas-Sári. Je to neskorobaroková budova spojená s vežou a s obľúbenou svätyniou. Bol postavený v rokoch 1735 až 57 na mieste, kde predtým v roku 1718 už stála kaplnka. Konsekrácia bola v roku 1770 ako to nám prezrádza latinský nápis nad vchodom do chrámu.

Nad vchodom je nápis.

„Ku cti Nanebovzatej Panne Márii.”

A templom belseje 1786-ban készült el. Festményeit a XX. század közepén egy fővárosi művész festette, azóta már restaurálták.

Vnútro kostola bolo vyhotovené v roku 1786. Nástenné maľby chrámu boli zhotovené až v polovici 20 storočia, akýmsi majstrom pochádzajúcim z mesta, už od tých čias boli raz reštaurované.

A szószék a váci piarista templom szószéke volt.

Kazateľnica pôvodne sa nachádzala v piaristickom kostole vo Váci.

MA IS ÉLŐ PANENKA ÜNNEPEK ÉS EMLÉKHELYEK

A településrészt elhagyva, a szántóföldek felé haladva az út szélén találjuk a „Panenkát”, amely egy díszesen faragott kék színű oszlop, tetején Szűz Mária szobra. A domináns szín a kék és a fehér. Egyes vélemények szerint ebből a színskombinációból alakult ki a sáriak ünnepe és a máriás lányok viselete. Május első vasárnapja – Anyák napja. Ezen a napon, nagymise után vonul a processzió a határban lévő Káplonkához és a Panenkához. Ez alkalommal köszöntik a Szűzanyát anyák napja alkalmából, valamint ez a búzaszentelés alkalma is.

Za obcou Sári na okraji cesty môžeme vidieť bohato zdobený stĺp prevažne modrej farby, na jej vrchu sa nachádza socha Panenky Márie. Popri modrej je tu zrejme aj biela farba. Podľa mienky niektorých obe farby inspirovali kroj takzvaných mariánskych dievčat. Prvú májovú nedeľu vedú procesiu k spomínanej kaplnke k Panenke Márii. Vtedy sa žehná obilie a zároveň pozdravujú Matku Božiu na Deň matiek.

MÁNTELEKI ÚTI MÁRIA KÁPOLNA

Még tovább haladva eljutunk a kis nyeregretetős kápolnához. Hivatalos megnevezése: Fájdalmas Szűzanya kápolna, a helyiek – a szlovák nyelvből eredően – „Káplnkának” is nevezik.

KAPLNKA NA CESTE DO MÁNTELEKU

Neďaleko odtiaľto sa nachádza kaplnka ukončená zaoblením. Je to kaplnka Sedem Bolestnej Panny Márie.

HELYBÉLI ÜNNEPEK ÉS BÚCSÚJÁRÁSOK

Július 16. – processzióval vonultak a budai hegyekben lévő karmelita rendházba. Augusztus 15. Nagyboldogasszony ünnepe, a Sári településrész búcsúja. Kisboldogasszony ünnepén és más Mária ünnepen körmenet ment a környékbeli falvakba.

MIESTNE SLÁVNOSTI A PÚTE

16. júla viedli procesiu do kláštora karmelitánov, ktorá je v Budíne na vrchu. 15. augusta na sviatok Nanebovzatia P.M. má mestská časť Sári hody. Aj ostatné sviatky Panny Márie - jej narodenie - aj iné sviatky sa konali sprievody do okolitých obcí.

NEPOMUKI SZENT JÁNOS SZOBRA

– Emlékét több ponton őrzik Sáriban. A Sári település főútja és a városrész katolikus általános iskolája is Szent János nevét viseli. Az első régi szobor 1796-ban került felállításra, amely ma már a korábban említett Káplonka mellett foglal helyet.

1992. május 17-én új szobor felszentelésére került sor, amely a Szent János út és az Inárcsi út kereszteződésében áll (az első szobornak is ez volt az eredeti helye). Alkotója ifj. Máriahegyi János. A szobor talapzatán lévő 1996-os emléktábla a szlovák nyelvű lakosság betelepítésének 300. évfordulóján került felhelyezésre.

SOCHA SV. JANA NEPOMÚCKEHO

– Sviatok sv. Jána Nepomuckého je 16. mája. V obci Sári hlavná ulica ako i miestna katolícka základná škola nesie jeho meno. Musíme však pripomenúť najmä sochu sv. Jána. Od roku 1796 sa spomína jeho socha, ktorá stála popri kaplnke.

V roku 1992 tu postavili novú sochu svätca, ktorá bola toho roku i požehnaná. Socha stojí na pôvodnom mieste na križovatke ciest medzi cestou sv. Jána a smerom na obec Ináros. Sochu vyhotovil Máriahegyi János mladší.

V spodnej časti je slovenský nápis, ktorý bol vyrytý v roku 1996 z príležitosti 300. výročia príchodu Slovákov. Nadpis znie: „Na Pamiatku Od Kresťanského Spolku Slovákov V Maďarsku 1996“

SZLOVÁK ISKOLA ÉS ÜNNEPEK

1993-ban kezdte meg működését a Szent János Katolikus Általános Iskola. Az ország egyetlen szlovák nyelvet oktató katolikus iskolájaként heti négy órában tanulják a diákok a szlovák nyelvet, népismereti órákkal kiegészítve.

A vértanú napján, május 16-án rendezett ünnepségek mára hagyománnyá váltak az intézményben. 1994-ben ezen a napon szentelte meg az iskolát Kátóna István püspök. A magyarországi szlovákság legkiemelkedőbb eseménye minden évben Szent Cirill és Metód július 5-i ünnepe. Szlovák sz. misén kívül gazdag kulturális program keretében ünnepelnek a helybéliek.

SLOVENSKÁ ŠKOLA A SLÁVNOSTI

V roku 1993 začala svoje pôsobenie slovenská katolícka škola. Je to jediná katolícka škola v celom štáte, kde sa deti učia štyri hodiny týždenne po slovensky a spoznávajú svoju vlasť.

16. mája na sviatok sv. mučeníka je už tradíciou, že škola usporiada slávnosť. V roku 1994 biskup Štefan Kátóna požehnal školu. Ďalším dôležitým sviatkom slovenskej menšiny je sviatok Cyrila Metóda 5. júla. Okrem slovenskej sv. omše obec pripravuje bohatý kultúrny program.

NÉPVISELETES BABAGYŰJTEMÉNY

A keresztény egyház ünnepeihez szorosan kapcsolódnak a népszokások, a szokásokkal pedig összefonódik a népviselet. Az értékek őrzője volt *Mráz Mátyásné Vera néni*, népi specialista, aki 2007-ben kezdett jellegzetes sári viseletet készíteni babáknak. Ifjú kora óta elsajátította a jellegzetes öltözet valamennyi apró részletét, a színek, az ornamentika szerepét és jelentőségét. Egészen a 60-asévekig készített viseleteket, Veronka néni álma volt, hogy halála után hozzájárulnak a hagyományok megőrzéséhez, a szlovák nyelv életben tartásához.

ZBIERKA KROJOVANÝCH BÁBIK

Súčasťou cirkevných sviatkov, ľudových zvykov a iných svojrázností je tradícia nosenia kroja. Dlhoročnou zásluženou strážkyňou a špecialistkou slovenských ľudových krojov bola *pani Veronika Mrázová*, ktorú len jednoducho volali teta Vera. Od roku 2007 vyhotovovala bábiky v miestnom kroji. Už od mladosti si osvojila techniku šitia krojov. Predtým až do 60. rokov šila kroje, ktoré boli v užívaní. Veľkým snom tety Veroniky bolo, aby po jej smrti zdedila zbierku bábik miestna samospráva, aby budúce generácie si ich mohli pozerať.

SÁRI SZLOVÁK TÁJHÁZ ÉS RÉTESHÁZ

A Sári Tájház és Rétesház 2006-ban felépült a tájház. Sáriban nem volt olyan régi ház, amely alkalmas lett volna őseink életének bemutatására. A tárgyak, a bútorok, a népviselet, a hitélet jelképei és a hétköznapi élet eszközeinek tárháza mind betekintést nyújtanak a szlovák nemzetiségű lakosság múltjába. A helyszínen szervezett rendezvények nagymértékben is funkcionál majd, bekapcsolódva ezzel a városrészturisztikai körforgásába.

SLOVENSKÝ ĽUDOVÝ DOM A RÉTESHÁZ V SÁRI

Jedná sa o prepojené dva domy v obci Sári. Výstavba bola dokončená v roku 2006. Aj miestne zastupiteľstvo sa stotožnilo s touto myšlienkou, lebo v obci Sári absentoval originálny dom vhodný na to aby predstavoval život našich predkov. Predmety, nábytok a kroje nám pomôžu si urobiť predstavu o tom ako vyzeral život v slovenskej pospolitosti v uplynulých časoch. Kultúrne podujatia rôzneho druhu, ktoré sa tu konajú, aktívne pomáhajú udržiavať slovenský jazyk a kultúru.

A SZLOVÁK UDVAR

– 2008 szeptemberében egészült ki a Sári Rétesházzal. A rétesház ötlete Dabas Város posztumusz díszpolgára, Fojta Istvánné Bálint Piroska nevéhez fűződik. A képviselőasszony a sári hagyományok nagy tisztelője és ápolója volt, valamint kiváló közösségteremtőképességekkel rendelkezett. A Szlovák Udvar fejlesztésének következő etapjaként a fentiekben már említett babamúzeum létrehozása a cél. Olyan épület szerepel a tervek között, amely méltó otthonként szolgál a Veronka néni által viseletbe öltöztetett több, mint 200 babának, valamint alkotóházként.

SLOVENSKÝ DVOR

– jedná sa o areál dvora, ktorý je pripojený k domu s názvom Rétesház. V septembri v roku 2008 spolu s domom oživujú tradíciu pečenia koláča nazývaným réteš. Autorom myšlienky bola pani Piroška Bálintová, veľká bádateľka a uchovávateľka miestnej slovenskej kultúry. Ďalšou etapou, ktorou chce miestna samospráva rozšíriť areál Slovenského dvora je výstavba múzea pre bábiky v krojoch. Plánujú uskutočniť výstavbu takého objektu, ktorý okrem 200 kusov bábik v krojoch bude slúžiť ako remeselná dielňa a možnosti aktívneho začlenenia do turistického ruchu mesta.

SZENT JAKAB-SZOBOR ÉS SÉTÁNY

Szent Jakab apostol többek között a zarándokok és úton lévők védőszentje. A zarándokok a település határában meglelhetik Szent Jakab szobrát. A szobor Santiago de Compostellában készült és a compostellai érsek áldotta meg. Magyarországra szállítást követően 2011 augusztusában került sor az avatóünnepségre.

A szobrot elhagyva a zarándokot a Szent Jakab sétány várja, amelyet 2014-ben, Dabas várossá válásának 25. évfordulóján avattunk fel.

A terület a kiegészítő installációkkal együtt nemcsak a zarándokoknak kedvez, de az utóbbi időben a város egyik legjelentősebb turisztikai célpontja is lett.

SOCHA A CESTA SV. JAKUBA

– sv. Jakub starší je patrónom pocestných. Za obcou pútnici sa môžu zastaviť pri soche sv. Jakuba. Socha bola sem dovezená zo Španielska, kde v Santiago de Compostella bola i vyrezaná a požehnal ju miestny arcibiskup. V auguste roku 2011 bola sem privezená a slávnostne postavená.

Potom, čo zanecháme sochu sv. Jakuba môžeme uzrieť turistický chodník, ktorý bol odovzdaný v roku 2014, keď mesto Dabas oslávilo 25. výročie vyhlásenia za mesto.

Turistický chodník nie je vyhradený len pre pútnikov, ale v poslednom čase sa stal obľúbeným turistickým cieľom mnohých skupín.

